

2018.a. Arvamusfestivali ala Haridus 2.0 arutelude kokkuvõte

Haridus- ja Teadusministeeriumi algatus Huvitav Kool koos partneritega - Tartu Ülikooli haridusteaduste instituut, Tallinna Ülikool - esitasid ühisloomena Arvamusfestivalile 2018 tervikliku aruteluala kontseptsiooni Haridus 2.0 eesmärgiga selgitada välja

- millist haridust ja kellele vajab Eesti riik ja ühiskond järgmiseks sajaks aastaks,
- kuidas ja millega erinevad osapooled on suutelised ja valmis Eesti hariduse tulevikku panustama.

Arutelude korraldajad olid Eesti Õpilasesinduste Liit, Astangu kutserehabilitatsioonikeskus, MTÜ Eriline Maailm, MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused ja Ettevõtlusõppe programm Edu&Tegu – selline kaasamine laiendas vaatenurka haridusele ja sidusteamadele.

Arutelude kavandamisel lähtusime ideest, et haridussüsteemi on vaja pidevalt arendada Eesti jätkusuutlikkuse ja demokraatia huvides ning see peab arvestama tänase õppija kui tuleviku otsustaja vajadustega. Soovisime, et osalejad saaksid võimaluse pakkuda sisendit hariduse tulevikuga seotud strateegilistele plaanidele 2020+, sh erakondade 2019. aasta Riigikogu valimiste programmidele.

Tulemuse saavutamiseks kaasasime aruteludesse erinevaid sihtgrupe – õpilased, õpetajad poliitikud, lapsevanemad, koostööpartnerid jne – ja kasutasime erinevaid aktiivseid kaasamise meetodeid. Aruteluala publikul oli võimalus postitada tulevikusoovid Eesti haridusele neljas valdkonnas, millele algatus Huvitav Kool keskendub. Korraldajad said 121 postkaarti.

Alljärgnevalt lühiülevaated kõikide arutelude järeldustest koondatuna nn „Hariduse roheliseks raamatuks“, mida erinevad osapooled saaksid enda tegevuste planeerimisel kasutada.

I. Kaasav haridus – päästerõngas või kivi kaelas?

Põhisõnum: Kaasava hariduse rakendamiseks vajame enam ühiskondlikku sallivust ja teadlikkust ning toetavaid hoiakuid. Kaasava hariduse idee on hea, selles oleme ühiskonnas kokku leppinud, ning seda pole enam põhjust kahtluse alla seada, kuid me pole Eestis veel küpsed idee kõiki osapooli rahuldavaks rakendamiseks. Mida ja kellele tuleks teha, et saada küpsemaks?

Kaasava hariduse kaudu kaasava ühiskonna loomisel on kõige olulisem kõigi ühiskonnaliikmete hoiakute kujundamine. Me oleme kokku leppinud, et kaasav ühiskond on üks meie põhiväärtustest.

Mida teha:

- empaatia väärtustamine töötajatel, õpilaste, lapsevanemate hulgas;
- kõigi osapoolte koostöö koordineerimine, kaasavad läbirääkimised ja õppimine;
- kõigi osapoolte panus ja mõistmine, et me saavutame parema maailma vaid siis, kui kõik panustavad;
- õpetajate ja tugipersonali hoidmine inimestena ja toetamine professionaalselt;

- õpetajad vajavad aega suhtlemiseks, kogemuste vahetamiseks, koostööks;
- erikoolide kompetentsi kasutamine praktilises koolituses, üliõpilaste praktikabaasidena ja täiendkoolituste praktikas senisest oluliselt suuremas mahus.

Arutelu salvestus <https://www.youtube.com/watch?v=3fUucsXaHbM>

Korraldaja: MTÜ Eriline Maailm

Panelistid: Piret Liba (Haridus- ja Teadusministeerium), Liis Reier (Astangu Kutserehabilitatsiooni keskuse arendusnõunik / Tallinna Prantsuse Lütseumi õpetaja), Anu Pikamäe (Tartu Forseliuse Kooli hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordinaator), Zenja Volohhonskaja (lapsevanem; MTÜ Eriline Maailm; ERR teleajakirjanik), moderaator Anneli Habicht (Eesti puuetega Inimeste Koja esimees).

II. Digimuutuv Kool

Põhisõnum: Tulevikus vajalike uudsete oskuste kujundamine algab koolist, kus otsitakse uut moodi lahendusi, mis aitaksid tõhusamalt õppida ja õpetada. Maailm muutub ning oskused, mida tulevikus vajame, on uudsed. Sellega seoses peaks ka kool muutuma. Üha enam otsitakse uut moodi lahendusi, mis aitaksid tõhusamalt õppida ja õpetada. Õpetajaid julgustatakse kasutama õppetöös rohkem digivahendeid, sest "õpilased on nagunii kogu aeg nutimaailmas". Kas kool peaks õpilastele nutimaailma järgnema või pigem õpetama neid ka ilma selleta toime tulema? Kas nutisõltuvus on reaalne oht? Kas kõike saab kogu aeg guugeldada või peaks mõned asjad peas olema?

Mida teha:

- süvendada mõtteviisi, et tehnoloogia pole eesmärk, vaid vahend, mis pakub väga palju erinevaid võimalusi;
- alustada tuleb oma tegevuse mõtestamisest;
- peame õppima digiseadmeid ohutult kasutama, sest meie elust nad ei kao.

Artikkel Huvitava Kooli blogis:

<https://www.huvitavkool.ee/2018/09/haridus-20-digimuutuv-kool.html>

Arutelu salvestus: <https://www.youtube.com/watch?v=NZZBCALnZqo>

Korraldaja: Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus

Osaesid: Margus Pedaste (Tartu Ülikool), Kristi Vinter (Tallinna Ülikool), Heli Aru-Chabilan (HITSA), moderaator Eda Tagamets (Tartu Ülikool)

III. Kes peaks otsustama, mida peaks õppima?

Põhisõnum: Täna kujundame noortes selliseid sotsiaalseid oskusi, mida tulevikus arvame vaja minevat, aga mida me veel täpselt ei tea.

Millist haridust ja kellele vajab Eesti riik ja ühiskond järgmiseks sajaks aastaks? Kas tänane kool annab järgmisele generatsioonile tööturule vastavad oskused? Milliseid sotsiaalseid oskuseid õpivad noored täna ja millistele peaksime keskenduma tulevikus? Millisel tasandil - HTM/ kool/õpetaja - otsustame suurema osa sellest, mida õppida? Kuidas tagame õpitava info ja õpikvaliteedi eri piirkondades?

Mida teha:

- selle asemel, et rahvusvahelistes testides häid tulemusi jahtida, peaksime keskenduma reaalsele probleemidele;
- rohkem tuleb rõhku panna üldpädevustele ja neid selgemalt õppetöös kujundada, kuid selle käigus ei saa unustada ka aineteadmisi;

- elukestvate õpetajate tuleb ka ülikoolis propageerida, sest paljud kõrgharidusega inimesedki usuvad, et uut elukutset ei ole võimalik omandada;
- õpetajad pole veel aru saanud, et neil on õppekava elluviimisel suurem vabadus kui varem;
- suur osa esimesest lükkest on tänases koolis koolijuhhi teha – temal on võimalus julgustada õpetajaid proovida uusi asju ja õppida;
- anda õpilasele suurem valikuvõimalus, et tekitada temas suuremat motivatsiooni ka kohustuslike asjade õppimiseks;
- mitmekülgsemad õppemeetodid muudavad õppeprotsessi huvitavamaks ja õpilased motiveeritumaks, kuid lisavad variatsiooni ka õpetaja töösse, andes talle võimaluse end arendada ja midagi uut õppida;
- klassivälised harivad tegevused on uued ja huvitavad nii õpetajatele kui ka õpilastele ning võivad tuua õppeprotsessi uusi teadmisi, mida kumbki pool poleks osanud oodata;
- kui kõik kooli huvigrupid on kaasatud otsustus ja õppeprotsessidesse, siis on nad huvitatud ka osalemisest ja omapoolsetest panustest
- Eesti haridus peaks olema autonoomne, kõiki huvigruppe kaasav ja tuleviku väljakutsetele vastav.

Arutelu salvestus: <https://www.youtube.com/watch?v=mt4j7NcjaEw>

Korraldaja: Eesti Õpilasesinduste Liit

Osalejad: Mihkel Rebane (Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja), Marcus Ehasoo (Eesti Õpilasesinduste Liidu juhatuse esimees), Andrei Korobeinik (ettevõtja), Priit Kruus (TLÜ õppejõud), moderaator Britt Järvet (Eesti Üliõpilaskondade Liidu juhatuse esimees)

IV. Kuidas teha nii, et suurepärase matemaatika ja kirjaoskusega noored ei feiliks päriselus?

Põhisõnum: Elus hakkama saamist toetab lisaks kõrgetele akadeemilistele teadmistele ka pealehakkamine, ettevõtlikkus ja julgus, soov kritiseerimise asemel ise lahendusi pakkuda ja koolisüsteem saab kõike seda kujundada. PISA 2015 järgi on Eesti kooliõpilaste tase maailma parimate seas ja Euroopa absoluutses tipus, kuid ainult kõrged teadmised matemaatikas või emakeeles ei taga elus hakkamasaamist. Millised on võimalused rikastada õppetööd nii, et koolisüsteem “kasvataks” julged, tegusad ja ettevõtlikud noored, kes süsteemide kritiseerimise asemel ise lahendusi pakuvad? Miks ettevõtlike noorte kujundamine lasteaiast-algkoolist ülikoolini tundub elementaarne tegevus, kuid reaalsuses ei ole seda?

Mida teha:

- võimaldada noortele elulisi oskusi kujundavat haridust, sest noored tunnevad sellest tegelikult puudust ning on valmis uuenenud õpikäsituseks;
- õpetaja võimuses on teha tunnid eluliseks ja huvitavaks, selleks vajalikke meetodikaid omandades ja võimalusi otsides, vajadusel kooliväliseid partnereid kaasates. Õppimise märksõnaks on *learning by doing* ehk tegevuspõhine praktiline õpe;
- koolijuhhi ülesanne on tagada õpetajate enesearendamise võimalused uuenduslike meetodikate omandamiseks ning julgustada ja toetada nende kasutamist;
- lapsevanemad saavad alati olla koolidele koostööpartneriteks – tutvustada enda töövaldkonda/ettevõtet noortele ning aidata sellega muuta õpet praktilisemaks. Lapsevanem peab toetama noorte sisemist motivatsiooni ja ettevõtlikkust;
- ettevõtjad, kes on valmis oma teadmisi ja kogemusi jagama, tuleb koolidesse kutsuda; ettevõtete ja koolide koostöö võiks muutuda süsteemsemaks.

Ettevõtlusõppe programmi toetavad Euroopa Sotsiaalfond ning Haridus- ja Teadusministeerium.

Artikkel Huvitava Kooli blogis:

<https://www.huvitavkool.ee/2018/10/kuidas-teha-nii-et-suureparase.html>

Arutelu salvestus: <https://www.youtube.com/watch?v=XanqzgrzNLs>

Korraldajad: Huvitav Kool, Ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu, Võrgustik Maakondlikud Arenduskeskused, Eesti kaubandus-Tööstuskoda

Osalejad: ETV saate Suud puhtaks formaadis külalised, moderaator Urmas Vaino (ERR).

V. Kui kergendaks koolikoormat?

Põhisõnum: Õpilaste koolikoormust on võimalik mõjutada üld- ja huviharidust lõimides, õppeaega otstarbekamalt kasutades ning väljaspool kooli omandatud oskusi arvestades.

Õpilaste koolikoormus on suur ja päevad väga pikad, kui lisaks koolile käiakse veel huviringides, trennides või tööl. Samas tegeletakse ainetundides mõnikord teemadega, mida õpilane on juba kuskil mujal omandanud ja seejuures võib-olla isegi efektiivsemalt kui koolis. Kas õpilasel, kes on õppinud aastaid muusikakoolis, on vajalik käia koolis muusika ainetunnis? Kas õpilasel peaks olema suurem vabadus asendada valikaineid endale sobivate ja huvipakkuvate programmidega noorteesutustes? Kuidas seda kõike korraldada? Missugune oleks ideaalne lahendus? Sisend läheb taaskord nn hariduse rohelise raamatu ettepanekuks.

Mida teha:

- juurutada mudelit, mis võimaldab seostada huviharidust ja koolielu efektiivselt ja koostöiselt (nt Pärnu linna koostöömudel);
- pakkuda õpilasele mitmekesiseid valikuid; pidada meeles, et gümnaasium on koht, kus teha oma valikuid, sh gümnaasiumisse tulek on oma valik;
- arutleda õppijatega, miks nad õpivad – sel juhul saavad kõik kodused tööd ja igavad või aeglased tööloigud põhjendatud;
- selgitada, et riiklik õppekava annab palju vabadust, oluline on, et õpetajad ka seda vabadust ära kasutaksid;
- korraldada õpe nii, et suurem osa õppetööst oleks võimalik koolis ära teha ning selleks tuleb kõigepealt õpetajal endal süüvida oma õpetamisesse ning leida võimalusi, et töö ära teha klassis. Kodutöid võib anda aeg-ajalt selleks, et kinnistada või pikemaks perioodiks eriti uurimuslikes tööde puhul, et õpilane saab liikuda omas tempos;
- võiks kasutada distantsõppe meetodeid, et õpilased, kes on tihti haiged või puuduvad, jõuaksid kenasti järgi.
- kaaluda, kas koolipäeva algust saaks muuta hilisemaks.

Arutelu salvestus: <https://www.youtube.com/watch?v=enfEbDAu46c>

Osaesid: Saara-Katri Laan ja Marta Külaots (Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi ja Heino Elleri nimeline Tartu Muusikakooli ühisõppekava õpilane), Mailis Reps (haridus- ja teadusminister), Virve Laube (Pernova Looduskeskus), Anzori Barkalaja (Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus).

VI. Igasse kooli oma ÕNNEalajuhataja

Põhisõnum: Õppimiseks soodsa emotsionaalse keskkonna kujundavad inimesed, atmosfäär ja koolis kokku lepitud käitumisreeglid.

Me teame, et õppida saab klassis ja koridoris, õues ja internetis, kodus ja kooliteel. Kuidas luua koolis õppimist toetav õhkkond, mis kutsub õppima, uurima, liikuma, suhtlema või süvenema? Õppimise ruumi kujundavad inimesed, atmosfäär ja koolis kokku lepitud

käitumisreeglid. Arutelu käigus koostatakse ühiselt õnnealajuhataja ametikirjeldus, mis tagab nii õpilastele kui ka õpetajatele hea koolikeskkonna.

Mida teha:

- kaotada eluaegsed töölepingud koolijuhtidel, võimaldada koolijuhile paus/vaba aeg, et õpetajad saaks kogeda juhtimist läbi ühisjuhtimise (rotatsioon);
- määrata mentorid koolijuhtidele (sh õppealajuhatajatele);
- tekitada soodsad tingimused inimese kasvamiseks ja vastutuse võtmiseks – õpilasesinduse suurem roll koolielus;
- edendada ja tutvustada TORE liikumist (ennetamine, suhted);
- õpetada süstemaatiliselt probleemilahenduse, koostöö- ja analüüsioskusi, mis loob soodsa pinnase valikute tegemiseks (rühmaõppekava);
- võimaldada õpilasel endal planeerida nädala alguses oma õpinädal (Soome õppekava näide);
- lähtuda IB-õppe näitest – ainegrupid ja vähe aineid, rohkem valikuid;
- korraldada lapse huvist lähtuvalt (nt hobused, kalad vms) õppeprotsess, millega lõimitakse paljud ained ja nt õpilased saavad üksteisele ise õpetada;
- pakkuda ka füüsilise keskkonna osas valikuvabadust (diivanid, pööning), nt ka klaver klassis;
- suunata kiusamise puhul tähelepanu rohkem kiusajatele ja kaasata tema pere – see on hädas olev ja abi vajav laps;
- koolitada õpetajaid – psühholoogilised teadmised kiusamisest, vahendamise ja coachimise oskused;
- jätkata KiVa programmi, arendada sotsiaalseid oskusi (nt draamaõpe jne), õpilaste väärtuskasvatust – õpilaste omavaheline reguleerimine (nö vanem vend/õde);
- kujundada kooli kui kogukonda, sh kaasata lapsevanemad;
- muuta kooliskäimine tähenduslikuks – pean saama osaleda mingis realistlikus rollis, kasulik väljund, pean sellest aru saama;
- pakkuda õpilasel koolis eduelamust – eeldab diferentseeritud õpet, oma eesmärkide saavutamise ja protsessile tagasiside saamine, õpilasele oma õppe tähenduslikkuse tagamine;
- võimaldada õppe sisu õpilasele suures osas valitavaks, õpetaja eesmärk on vähem oluline, vaid tuleb koos arutada;
- luua võimalusi süvenemiseks ja isetoimetamiseks – tekib oma vastutus, tunnikella kaotamine (45 min tund on piirav);
- väärtustada ka keskenduda akadeemiliste tulemuste asemel palju rohkem sotsiaalsetele ja emotsionaalsetele oskustele, suunduda konkurentsi asemel rohkem koostöisele tegevuse väärtustada ühistegevust;
- kujundada õpetaja oskused ja valmisolek lapsevanematega suhtlemiseks, hea ja usaldava, avatud ja austava koostöösuhte loomiseks ja hoidmiseks lapsevanemate ja õpetajate vahel; alustada juba enne kooli, läbi erinevate infokanalite. Ennetav suhtlemine, perepäevad, kooli ja perede ühiste väärtuste otsimine ja esile toomine;
- reageerimine õpetaja ja kooli negatiivsete stereotüüpide levitamisele;
- toetada õpetaja vaimset tervist, luua neile ugisüsteem (nt kord kvartalis psühholoogi/terapeudi vastuvõtule mineku võimalus);
- anda õpetajatele kohanemiseks aega; kovisiooni laadi läbi arutamine „miks seda muutust vaja on?"; iga uuenduse jaoks vastav tugisüsteem ja mentorlus;
- taodelda, et koolijuht kujundaks teadlikult kollektiivis meie-tunnet;

- käivitada algaja õpetaja tugiprogramm oma koolis (kutseaasta), et toetada suhete kujunemist.

Arutelu salvestus <https://www.youtube.com/watch?v=2jV4PBNrDRA>

Osalesid: Liisa Ringo (Avatud Kool), Helen Voogla (Eesti Noorte Vaimse Tervise Liikumine), Dagmar Kutsar (Tartu Ülikool), Kristiina Treial (KiVa), Katri Lamesoo (Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus), Mihkel Rebane (HTM), Marit Kannelmäe-Geerts (SA Archimedes Noorteagentuur / programm "Hooliv klass").

Arutelu juhtisid Daniel Soomer ja Anna-Kaisa Oidermaa (MTÜ Peaasi)

VII. Haridus 2.0 - milline uuendus tuleks installida?

Põhisõnum:

Arutelu üks eesmärke oli "püüda kinni" ideid ja saada aru, mis on erinevate osalejate jaoks meie hariduse tuleviku puhul oluline. Kokkuvõte esitab erakondade ning ekspertgruppide seisukohad lühendatud kujul ning sünteesina, et kõlama jääks pigem ideed ja nende vahelised seosed kui nende autorid. Kõik erakonnad valmistasid ette ja esitasid haridusvaldkonna visioonid aastani 2035. Kokkuvõtlikult soovivad erakonnad panustada sellesse, et aastaks 2035

1. oleks õpetajate järelkasv piisavalt hästi tagatud, et enam noori sooviks õppida õpetajaks ja jätkata õpetajatööd:

- leiame, et õpetaja töötasu võiks olla vähemalt 2000 eurot kuus,
- näitame õpetaja ametit positiivses valguses, sest mõistame, miks noored ei tule õpetajaks õppima,
- muudame õpetajaõppe paindlikumaks ja asjalikumaks,
- toetame alustavat õpetajat, sh koolijuhti,
- muudame õpetaja töö atraktiivsemaks, õpetaja on õppiv professionaal, mitte vaid õpitud amet,
- vaatame üle õpetaja töökoormuse.

2. tagaks kool igale Eesti noorele hea eesti keele oskuse ning Eesti kultuuri teadlikkuse:

- läheneda venekeelsetele koolidele individuaalselt ja luua koos eestikeelsele haridusele ülemineku strateegia, tagada selleks riigi tugi;
- eestlased, kes tulevad mujalt tagasi, leiavad koolis õppekoha ning koha leiavad ka uustulnukate lapsed;
- kool saab õpetada kõiki erinevaid lapsi ja aitab neil hakkama saada nii Eesti kui ka globaalses ühiskonnas.

3. Tugev ühtluskool ja haridusvõrgustik, mis toetab riigi arengut ka maapiirkondades:

- maakoolidele lisatoetus, et õpetajate palgad oleks võrdväärsed linnaõpetajate palkadega;
- koolivõrk arvestab rahvastiku paiknemisega, klassi suurus on läbi mõeldud, toimub õpetaja palga miinimummäära arvestamine;
- koolide majandamine on läbipaistev;
- hoolekogu ja õpetajad moodustavad ühise meeskonna.

4. Meie haridus on kaasav:

- igas maakonnas tegutseb HEV-lastele erikool seni, kuni meil pole võimekust neid õpilasi edukalt tavakooli integreerida.

5. Alusharidus on veelgi enam väärtustatud:

- lasteaia viimased 1-2 aastat peaksid olema vanemale tasuta;
- lasteaiaid kujundatakse haridusastutusteks ja neid tugevdatakse õppekava ja sisu mõttes.

6. Õppimine on enam mõtestatud ja seotud reaalse eluga, sh annab valikuvõimalusi ning noored julgevad ise valida, on ennastjuhtivad õppijad; õppijad on ettevõtlikud:

- õppekavad on paindlikud, nn üldoskuste kesksed, võimalik siduda reaalse eluga;
- ettevõtlikkust toetatakse juba alushariduses ja igas edasises haridusastmes;
- haridussüsteem aitab märgata võimalusi, kuidas noored saaksid kogukonda paremaks muuta ja mõtted ellu viia;
- juba lasteaias toimub projektipõhine õpe, mis aitab ettevõtlikkust arendada;
- põhikool muutub kogukonnakeskseks, gümnaasium valikutekeskseks;
- arendatakse ennastjuhtivat õppijat, toimub osavõtukeskne, mitte ettevalmistav haridus ja noored on kodukohas muutuste loojad;
- võimaldatakse valikud õppijatele koos küpseva pädevusega teha valikuid;
- õppimine on mõtestatud, õppija jaoks tähenduslik.

7. Väärtustame enam teadust ja teaduspõhist Eestit - seda nii haridusotsuste kujundamisel kui ka igas teises valdkonnas.

8. Märksõnad *jätksuutlikkus* ja *pikaajalisus* leidnud rakendust praktikas:

- liigume projektipõhiselt pikemaajaliste rahastusmodelite ja strateegiateni;
- erakonnad peaksid jõudma koos kokkuleppele hariduspoliitilistes küsimustes.

9. Oleme globaalne haridusuuenduse- ja arenduse eestvedaja:

- osaleme vastutustundlikult rahvusvahelises tööjaotuses, oleme osa rahvusvahelisest piirideta õpiühiskonnast;
- värbame ametisse õpiprotsesside disainerid ja sotsiaaltehnoloogid;
- muudame Eesti hariduslahenduste eksportijaks, õpetame seda, milles oleme ise tugevad;
- seame eesmärgiks vähemalt 30% rahvusvahelisi õppijaid.

10. Väärtustame õppija heaolu:

- õppija ja õpetaja heaolu tähtsustav koolikultuur;
 - toimib õppija – õpetaja arutlev suhe.
 - Vähendame kiusamist sekkumisprogrammide ja koolikultuuri (sh üldpädevuste nagu sotsiaalsete oskuste, empaatia jms) muutuse kaudu.

Arutelu salvestus:

<https://drive.google.com/open?id=1wroPoILBVeoUIrrN7sRejaoGEhOvx0pn>

Arutelu põhjalikum illustreeritud kokkuvõte:

<https://drive.google.com/file/d/1oXBJdoKPeZf979kmwoh9OEkiaSwLkngo/view>

Erakondade ja ekspertide ettevalmistavad teesid aruteluks:

https://docs.google.com/document/d/1zsu783xdT-S9e-t5pLrCQITatOwiVK-wSVOcG_ChYCM/edit?usp=sharing

Moderator: Paide riigigümnaasiumi direktor Urmo Reitav. Rühmaarutelusid modereerisid Martin Tiidelepp, Silver Sillak ja Eda Tagamets Tartu Ülikoolist.

Erakondi esindasid Mailis Reps (Keskerakond), Yoko Alender (Reformierakond), Tarvo Siilaberg (Isamaa), Annela Ojaste ja Toomas Jürgestein (Sotsiaaldemokraadid), Robert Kiviselg (Eesti Konservatiivne Rahvaerakond), Urmas Heinaste (Vabaerakond), Mihkel Kangur (Rohelised).

Ekspertgrupi moodustasid Tallinna Ülikooli, Tartu Ülikooli ning Eesti Haridusfoorumi esindajad: Poom-Valickis, Krista Loogma, Maria Erss, Merike Saar, Äli Leijen, Margus Pedaste, Anzori Barkalaja ja Reet Laja.

Arutelude publiku soovid Eesti haridusele

jagunesid algatuse Huvitav Kool tegevuspõhimõtete kohaselt nelja valdkonda.

I. Koolikeskkonna avamiseks kogukonnale sh mitmekesise info kogumiseks, edastamiseks ja kasutamiseks, koolidevahelise koostöö toetamiseks, rahastamisvõimaluste kaasajastamiseks erinevatest vajadustest lähtuvalt, objektiivseks ja avatud kommunikatsiooniks ning osapoolte arvamustega arvestamiseks sooviti, et aastaks 2035:

- 1) oleks toetatud lapse iseseisvus ja isetegemine, valikuvabadus ja oma valikute eest vastutuse võtmine
- 2) oleksid tegevused kodulähedased; põhikoolid igale lapsele- kõik koolid annavad võrdselt hea põhihariduse ja ei võistle omavahel
- 3) tekiks dialoog hariduse innovaatorite ja asutuste vahe - ministeerium, KOV, kool, ülikool, õpetaja
- 4) arvestatakse kõikide koolis olevate huvigruppidega
- 5) oleksid suuremad võimalused hariduse saamiseks ning haridustekonna jätkamiseks erivajadustega lastele/noortele - mis eeldab pidevat ning tõhusat koostööd HTMi, haridusasutuste, noorte, vanemate teadlaste, KOV-ide, MTÜ-de, ülikoolide, arendusspetsialistide jne vahel
- 6) klassid muutuks väiksemaks
- 7) erivajadustega laps tuleks kooli nimekirja kinnitada alles siis, kui on temale kinnitatud teatud arv tugispetsialiste. Erispetsiifilised (kurt, pime, autist jms) siiski omaette koolides. Odavam ja mõistlikum on kooli taksoteenus ja tasemel õpe! Kodukool seda alati ei võimalda.
- 8) jätkuks kõik head algatused, mis siiani on haridusellu tulnud, kuid jätkuks ka õpetajaid - noori, entusiastlikke- kes neid kõik mõtted ellu viiks. Õpetajate puudus on kõige suurem murekoht!
- 9) ei oleks rõhk perfektsusel, vaid loovusel ja individuaalsel lähenemise. Julgustada eksima. Sh tüdrukute perfektsionismiga tuleks töötada; kõrgharidus oleks uuendatud + kutseharidus oleks au sees; vanemad oleks paremini haritud laste kasvatuses- enamus algab kodus kasvatuses - tuleks läbi viia töötube, koolitusi jms
- 10) arv 30000 noort, kes ei õpi ega tööta, muutuks u 300ks; et lõppeks projektipõhisus ja tuleks süsteemne lähenemine
- 11) oleks vähem "exceeli tabelite" vaatamist. Nt Innove, HITSA, HTM-i kohatist suutmatust süveneda n-õ peavoolust vähegi erinevatesse projektitaotlustesse; vähem projektindust, rohkem vaas- ja arendusrahasid
- 12) Tuleks sisse viia tulemuspalk
- 13) makstaks tugispetsialistidele konkurentsivõimelist palka, muidu me neid kooli ei saagi
- 14) areneksid parimad paindlikud ja kaasavad juhtimissüsteemid
- 15) ollakse koolidele rohkem abiks (nii nõu kui jõuga), eriti kaasava hariduse ja HEV-õpilaste puhul
- 16) et koole ei jäetaks üksi kui on vaja kaasavat haridust rakendada
- 17) peale 35. eluaastat saaks käia päevases õppe ülikoolis ja riik maksaks nt miinimumpalka. Nii vanadel on tavaliselt juba pere ja kohustused, aga kuidas käia koolis päevases õppes kui sissetulekut ei ole?

- 18) ei ole dubleerivaid programme ning oleks hästi läbimõeldud ning omaahel lõimitud haridusastmed (lasteaed-kool-kutseharidus-kõrgharidus-tuleviku elu-töökoht-unisused) praegu on tunne, et neid kõiki arendatakse eraldi.
- 19) küsime küsimusi - mis meil võimalik on? Kuidas saab veel paremaks minna? mida ma nüüd lisada saan?
- 20) koolivõrgu optimeerimine - surve tuleks lasta lõdvemaks. Väiksed kogukonnakoolid on olulised.
- 21) väiksemad klassid.

II. Õpetamise ja kasvatuses nüüdisajastamiseks sh õppekavade ja õppekorralduse suuremaks paindlikkuseks, koolide ja õpilaste välishindamise kaasajastamiseks, sooviti, et aastaks 2035:

- 1) hinnataks faktiteadmistest enamõpitu praktilisust ja kasutamisoskust
- 2) oleks toetatud lapse iseseisvus ja isetegemine, valikuvabadus ja oma valikute eest vastutuse võtmine
- 3) kaoks mõttetud ained, nagu kehaline kasvatus, muusika jne või ühendada need huvikoolidega (nt: kui ma käin võitluskunstitades, on mu kehalise "kvoot täis)
- 4) ei oleks tupikteid ja igal inimesel oleks võimalik igal eluhetkel oma haridust jätkata. Samuti soovin, et inimesed saaksid proovida elu jooksul erinevaid ametikohti ja igauks oleks mingil hetkel ka liidrirollis
- 5) kasutatakse rohkem mitteformaalseid meetodeid, arendatakse rohkem õpilaste kriitikameelt ja avardatakse silmaringi ja pakutaks rohkem keskkonnateemalist haridust
- 6) toimiks/saaks reaalsuses heaolu loov kool; EELDUS: haridusel on kaks võrdväärset eesmärki: õpiedu ja subjektiivne heaolu- kõikide osapoolte puhul
- 7) pööratakse rohkem rõhku "kastist väljapoole" mõtlemisele, tuleviku valikute ja võimaluste tutvustamisele, kooli ajakava muutmisesse (8st-16ni;) eraldi tund/klassijuhataja tundi kogemustega erinevaid inimesi kutsuda, tagasiside tunnid.
- 8) haridussüsteem oleks vähem standardeid
- 9) oleks rohkem läbimõeldud paindlikkust õpilase jaoks
- 10) Eesti haridussüsteemi oleks lihtsam siseneda. Oleks oodatud & selgemad võimalused minna õpetajaks lihtsamalt mitteõpetaja koolitust läbides. Ala õpin geograafia erialal, lisamoodul pedagoogikast või kiirkursus. Rohkem materjale, kuidas ilma õpetajahariduseta alustava õpetajana hakkama saada
- 11) valitseks tasakaal õppe kvaliteedi ja koolipere heaolu vahel. Gümnaasiumiharidus oleks jätkusuutlik, millest on lihtne edasi liikuda. Õpilase ja õpetaja vahel valitseks koostöö.
- 12) pakutaks rohkem e-õppe võimalusi keskkooli lõpetamiseks, et äärealadel ja maakohtades saaks haridust omandada
- 13) oleks rohkem paindlikkust vaatamata sellele, et meil on seda niigi palju, võrreldes teiste riikidega. Et oleks võimalik süveneda, oma vaimsele tervisele tähelepanu pöörata, rõõmu tunda ja uusi kogemusi saada.
- 14) arvestatakse rohkem iga õpilase individuaalsuse ja erinevustega
- 15) õpetatakse õppimist, mitte tuupimist, õpetatakse leidma lahendusi ja arendatakse loovust
- 16) koolis oleks põnev
- 17) kaoks lõpueksamid (9. ja 12.kl), sest need on ressursimahukad ja kus on asja mõte; Õppekava on liiga mahukas; õpetajakoolitus on eelmisest sajandist
- 18) audiovisuaalne õpe
- 19) tehtaks üldhariduses ainekavadele kärpekuurnii, et esimeses etapis jäetaks eksperdid täiesti kõrvale. Nende asemel võetaks sihilikult lihtsalt haritud, aga haridusest ja eriti

- ainevaldkondadest kõrvalseisvad inimesed, kes saaksid kõrvalseisja pilguga välja sõeluda ainult selle, mis on tõesti vajalik, kohustuslikus korras kõigil ära õppida. Ideaalis võiksid nad lausa õppekava nullist kirjutada ja siis tulemust võrrelda praegusega. Eesmärk oleks suurendada õpetaja ja õpilase tegevusvabadust ja õppe mõtestatust.
- 20) väärtustatakse rohkem praktilisi oskusi sh iseendaga hakkama saamist, heade suhete loomist, ettevõtlikkust, eneseväljendusoskust ning kõigi nende briljantsete teoreetiliste teadmiste rakendamist. Aitäh!
 - 21) kaotatakse lõpuks ometi need hinded ära. Õpetaja ise otsustab kursuse läbimise tingimused;
 - 22) kahekordistatakse psühholoogide/sotsiaalpedagoogide ametikohti koolides - vaimse tervise ennetus + õppimisharjumused;
 - 23) gümnaasiumi lõpetamiseks peavad kursused olema läbitud. "Kooliastmehinnet" ei ole vaja.
 - 24) panustatakse digitaalsete õppematerjalide loomisel / tellimisel sellele, et õppematerjalid oleksid sellised, mida ka vabal ajal huvist kasutatakse. Märksõna on *edutainment*. Praegusel ajal võiks näiteks panustada harivatele Youtube'i videotele (nt nagu Crahs Course kanal), mida saaks kasutada nii koolis õppematerjalidena kui ka täiskasvanutel harivaks meelelahutuseks ja elukestvaks õppeks
 - 25) lõimitud õpe on kõigis ainetundides, praktiliste tegevustega
 - 26) ei oleks rõhk perfektsusel, vaid loovusel ja individuaalsel lähenemise. Julgustada eksima. Sh tüdrukute perfektsionismiga tuleks töötada; kõrgharidus oleks uuendatud + kutseharidus oleks au sees; vanemad oleks paremini haritud laste kasvatuses- enamus algab kodusest kasvatuses - tuleks läbi viia töötube, koolitusi jms
 - 27) oleks rohkem paindlikkust. Et õpetajad kuulaksid õpilasi ja üritaksid luua neile parimad tingimused hariduse omandamiseks. Just, et õpilastele jääks asjad meelde, mitte ei toimuks sisutühja tuupimine
 - 28) gümnaasiumi lõpueksamid peaksid jääma, sest väike pinge ja pingutus on mõnus! Küll peaksid muutuma eksamite hindamise süsteemid
 - 29) kaotatakse hinded täielikult, nende asemel oleks "A" ja "MA". "A" tähendab, et õige on vähemalt 80% õpilane saab katsetada 3 korda ja kui 80% täis ei saa, siis saab "A-" selle tulemusena kaovad pingeread ja neist tulenev stress, õpilased saavad areneda iseenda suhtes ja jaoks
 - 30) korraldatakse koolielu, et pärast üldhariduskooli lõpetamist leiaks erivajadusega noor vajalikku ja pädevat tuge ka järgnevas õppimiseks - kutseõppeasutuses (sh: piisavalt paindlikke madalamal tasemel õppekava, spetsialiste)
 - 31) õpitaks üksteiselt ehk toimiks vertikaalne ja horisontaalne infovahetust;
 - 32) põhiteadmised elust; finants (maksud, investeerimine); produktiivsus (teha paremini, kiiremini)
 - 33) oleks rohkem demokraatlikku vabadust ise otsustada oma õppekava üle, et saaks õppida teadlikku enesemääramist; riiklikku õppekava pole vaja ainepõhiselt
 - 34) lõpetatakse osaliselt 5 palli süstemis hindamine õppeainete lõikes, kuna see pärsib edaspidist ettevõtlikku käitumist iseseisvas elus
 - 35) muudetakse riigieksamite sisu ning mõeldaks läbi, kas pädevusi on võimalik hinnata numbriliselt.
 - 36) tuleks enam esiplaanile õppija, tema eesmärgid, vajadused, energia
 - 37) oleks rohkem uuenduslikke ideid, vastutuslikkust ja noortel õppimisest rohkem rõõmu
 - 38) feilimise asemel kasutatakse mõtteviisi: "Ma kas võidan või õpin"
 - 39) toimuks liikumine indiviidipõhisema (isikuomaduste põhise) lähenemise poole, mis ei tugineks fikseeritud normaalsel lõpp-tulemusel, vaid arendaks isikuomadusest tulenevaid

- tegevusi. Lisaks oluline (n-õ common sense knowledge) nt jätkusuutlikkus, majanduslik toimetulek, meeskonnatööoskus jne
- 40) jätkataks kujundava hindamise ning selle propageerimisega, et rohkem koole ja lapsevanemaid näeksid, selle kasutegureid ja et õpitulemused paraneksid.
 - 41) rohkem elulähedast haridust - see võiks olla juba alusharidusest
 - 42) tutvustatakse rohkem kunstitoiminguid, õpetada produktiivsusse saavutamist, laiapäoline silmaring on oluline. PS kohustuslik kirjandus kohati pärsib lugemist, valikuvabadus võib anda paremaid tulemusi
 - 43) oleks aineteülene lõimumine norm. Õpilased õpiksid nägema seoseid, õpiksid loovalt mõtlema, analüüsima ja probleeme lahendama
 - 44) aineid õpitakse nii, et teadmised on sügavamad, õppimine on mõtestatud. Õpilane oskan end ise juhtida, kasutada erinevaid strateegiaid, et uusi oskusi ja teadmisi omandada ning neid elus reaalselt rakendada.
 - 45) õpetatakse laps õppima - näidatakse meetodeid, kuidas on parem ja lihtsam õppida/meelde jätta/tekitada seoseid jms. Kõige tähtsam - mitte tappa lapse motivatsiooni. Ei ole "loli last", vaid, kas ta ei saa aru või puudub motivatsioon.
 - 46) oleks rohkem aineteüleseid koostööprojekte. Selleks on vaja abimaterjale.
 - 47) õpe peaks lähtuma küsimusest MIKS!

III. Koolikultuuri kujundamiseks, sh sekkumisvõimaluste loomiseks koolikiusamise vähendamiseks ja emotsionaalse õpikeskkonna kujundamiseks sooviti, et aastaks 2035:

- 1) oleks rohkem õnne ja koolirõõmu
- 2) keskendutaks rohkem vaimse tervise haridusele, ütleks isegi, et oleks rohkem hingeharidust ja õpilasi võetaks individuaalselt
- 3) väärtustatakse ja toetatakse iga indiviidi kasvamist arenemist, heaolu... et iga inimene leiaks oma tee, kire ja potentsiaali
- 4) saaks iga inimene arendada mitmekülgset positiivselt toetavas keskkonnas ja saada enda eluga toimetulevaks inimeseks
- 5) oleksid rahulolevad ja motiveeritud õpetajad
- 6) et õpetajal oleks tegelikult rohkem autonoomiat
- 7) toimuksid muutused teaduspõhisemalt ja konsensuslikumalt
- 8) valitseks tasakaal õppe kvaliteedi ja koolipere heaolu vahel. Gümnaasiumiharidus oleks jätkusuutlik, millest on lihtne edasi liikuda. Õpilase ja õpetaja vahel valitseks koostöö.
- 9) oleks rohkem paindlikkust vaatamata sellele, et meil on seda niigi palju, võrreldes teiste riikidega. Et oleks võimalik süveneda, oma vaimsele tervisele tähelepanu pöörata, rõõmu tunda ja uusi kogemusi saada.
- 10) oleks võrdsed võimalused lastel/ õpilastel.
- 11) toetatakse valikute tegemise oskuse arengut, luuakse turvaline keskkond teadmiste ja oskuste mõtestamiseks, hinnatakse väärtusi. Ei piirata loovust!
- 12) kool peab õpetama ja toetama ka ebaõnnestumistega hakkama saamist. Halb hinne ei ole maailma lõpp, vaid info, et tuleks veel harjutada. Ja see on okei!
- 13) jõuaks ometi väärtuseks inimlikkus; päästke ülikoolid!; inimkäsitlus muutuks mehhanistlikust humanistlikuks; vaja on tugevamaid väärtuselisi nihkeid
- 14) on rohkem õnnelikke ja motiveeritud õpilasi, õpetajaid, lapsevanemaid
- 15) oleks õnnelikud, loovad, terved, harmoonilised inimesed ja suhted! Aitäh
- 16) oleks õpirõõmu ja nalja; õpitaks vigu analüüsides, oldaks tänulikud selle eest, mis meil on
- 17) oleks rohkem "päris elu"!

- 18) kool oleks aus ühiskonna peegeldus ehk ete koos õpiksid eri emakeelega noored
- 19) peetaks kõige olulisemaks vaimset heaolu. Et õpetajal oleks alternatiiv töötada soovi korral ka väljaspool kooli, st. neil oleks võimalik omandada vastavaid pädevusi töö raames/kõrvalt
- 20) saaks iga laps/noor kogeda parimat võimalikku keskkonda, kus oma potentsiaali avada
- 21) kõik otsuste tegemise põhialuseks (õieti ainsaks aluseks) oleks 1) õppijate õnnelik elu (tervis, jõukus, head inimsuhted, eneseteostus) pärast kooli lõpetamist 2) õppijate soov mitte kunagi õppimist lõpetada. Mitte mõelda poliitoloogiliselt. Oluline on õpilase tulevik
- 22) koolis võiks olla coach, kelle poole pöörduda, kui läheb valesti.
- 23) õpib õpilane ebaõnnestuma ja sellega toime tulema.
- 24) kantaks hoolt üksteise eest.

IV. Õpetajate (sh koolijuhtide) ja õpilaste võimete ja huvide arendamiseks ning motivatsiooni kujunemiseks, st õppekoormuse vähendamiseks, paindliku täienduskoolituse süsteemi loomiseks ning õpetajate ja tugispetsialistide toetamiseks sooviti, et aastaks 2035:

- 1) hinnatakse faktiteadmistest enam õpitu praktilisust ja kasutamisoskust
- 2) õpetajast saaks mentor ja teejuht, õpetaja töökoormus võimaldaks tal tegelikult õpilaseni jõuda
- 3) saaks valdavaks õppiva professionaali mõtteviis ning tehtaks teadus- ja tõenduspõhiseid otsuseid
- 4) oleks kool, kus õpilastel oleks motivatsioon käia ja ka ise juurde õppida, ning et õpilased ja õpetajad oleksid koolis õnnelikud
- 5) et ei pärsitaks lapse loomulikku huvi maailma vastu, vaid antaks hoogu õppimishimule, mis igas lapses on olemas
- 6) oleksid igal pool motiveeritud õpetajad ja tugispetsialistid ning erivajadustega lapsi väärtustatav juhtkond koolides
- 7) antaks õpetajahariduses eripedagoogikat
- 8) kõik lapsed olenemata pere võimekusest, rahvusest, elukohast saaksid väga hea põhihariduse. Mina panustaks lasteaias - ja koolijuhtimisse, et võimalused selleks oleks loodud.
- 9) oleks vähem sunnitud tuupimist. Väga suure tähtsusega on õpilase motiveerimine ja talle näidata, et keegi usuks temasse ja et piire ei ole. Kui õpilane usub, et ta on suuteline, siis tal ka kõik õnnestub. Miks peab olema Eesti haridusatmosfäär nii sünge?
- 10) ühiskond usaldab õpetajat
- 11) jätkuks kõik head algatused, mis siiani on haridusellu tulnud, kuid jätkuks ka õpetajaid - noori, entusiastlikke- kes neid kõik mõtted ellu viiks. Õpetajate puudus on kõige suurem murekoht!
- 12) rakendatakse enam individuaalset lähenemist ning õpetatakse vastutust
- 13) muutuks kool kompetentsikeskuseks
- 14) iga õpetajatudeng ja õpetaja saaks aastas vähemalt 15 h tasuta psühhoteraapiat ja/või kootsingut, et mõista iseennast kõigepealt
- 15) kitsa silmaringiga kibestunud pedagoogid teevad pigem kahju kui kasu
- 16) õpetaja kui maasool! Peab jätkuma! Toome kogukonda elama.
- 17) oleks õpetajaid leida palju kergem kui praegu. Eriti eripedagooge, logopeede ja teisi tugiisikuid.
- 18) arvestatakse enam õpilase iseseisvaid huviseid, vabatahtlikku töö kogemust ning austatakse julgust arvamus avaldada

- 19) Oleks tugisüsteem, mis toetab õpetajat tema innustatuse ja vaimse tervise hoidmisel-supervisioonisüsteem.
- 20) õpetajad võiksid saada palgaga vaba aasta võtta nagu ülikooli õppejõud- nii on meie koolides vähem läbi põlenud kibestunud õpetajaid
- 21) rohkem paindlikkust õpetaja töösse. Ei peaks nii palju koha peal istuma/õpetama & tagumikutunde tegema.
- 22) oleks õpetaja õppiv ja pidevalt ennast täiendav professionaal. (kes monitoorib om õpetamisprotsessi ning selle mõju õpilaste arengusse)
- 23) oleks rohkem uuenduslikke ideid, vastutuslikkust ja noortel õppimisest rohkem rõõmu
- 24) õpetajad alateadlikult ise kardavad eksida. ja see paistav välja. Ettepanek: õpetajad peaksid looma oma ettevõtte ja pankrotis ära käima.
- 25) Koolijuhtide nõuded- vaja oleks koolijuhtide hulka tuua väljaspoolt haridussüsteemi juhte, kes arendaksid kooli kui eraettevõtet. Direktori puhkus ei tohiks olla 56 päeva, sest juht peab suhtlema ka koolipidajaga ja ajama muid asju
- 26) muutuks tavaline Eesti musterõpetaja õpetajaks sünnitakse mitte ei õpita. Peaks kaotama ära õpetajaks saamisel vajamineva hariduse. Võiks teha prooviaasta, kus õpetajad ei pea kasutama ette määratud dokumente - kas nad teavad, mida ja kuidas õpetada, kui see pole ette kirjutatud
- 27) õpetatakse laps õppima - näidatakse meetodeid, kuidas on parem ja lihtsam õppida/meelde jätta/tekitada seoseid jms. Kõige tähtsam - mitte tappa lapse motivatsiooni. Ei ole "lollid last", vaid, kas ta ei saa aru või puudub motivatsioon.
- 28) toodaks uuesti sisse kohustuslik täiendõpe õpetajatele- vajaduspõhiselt teemad, aga kohustuslik maht.